

Juridiska fakultetsstyrelsen
Docent Ulrika Andersson
Universitetslektor Sverker Jönsson

Remiss: SOU 2018:75 Vissa polisfrågor – säkerhet vid förhör samt kränkingsersättning

Ju2018/04487/L5

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av docent Ulrika Andersson och universitetslektor Sverker Jönsson.

1. Utredningens förslag

Utredningen består av två förhållandevis disparata delar. Det första berör väsentligt utökade möjligheter till kroppsvisitation av personer som är kallade till förhör i polisens och säkerhetspolisens lokaler, det andra handlar om vägar för att åstadkomma en utvidgning av polismäns och andra utsatta yrkesgruppers rätt till ersättning för allvarlig kränkning genom brott. I den första delen lämnar utredningen ett lagförslag medan utredningen i den andra delen föreslår att en myndighet får i uppdrag att ta fram ett underlag som allsidigt belyser polismäns utsatthet för brott i tjänsteutövningen och hur sådan brottlighet påverkar den enskilda polisman som har drabbats.

2. Vidare utredning av kränkingsersättning för polismän och andra utsatta yrkesgrupper

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet ansluter sig till utredningens bedömning och förslag till vidare utredning av kränkingsersättningen.

3. Ökade möjligheter till kroppsvisitation av personer som förhörs i polisens lokaler

Utredningen konstaterar inledningsvis att kroppsvisitation är ett sådant intrång i privatlivet som skyddas av Regeringsformen 2 kap. 6§ samt av artikel 8.1 i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Vidare konstaterar utredningen att varje inskränkning av denna mänskliga rättighet kräver att det finns ett klart definierat behov, samt att den sker på ett sätt som innebär att intrånget i den enskildes rätt är proportionerligt samt att lagstiftningen utformas på ett tydligt och väl avgränsat sätt.

Vår bedömning av utredningens lagförslag har skett från samma utgångspunkt. Av nedanstående skäl anser vi att utredningens lagförslag i denna del inte bör genomföras. Fakultetsstyrelsen avstyrker således lagförslaget i dess helhet av följande skäl.

Det saknas ett klart definierat behov

Utredningens förslag till ökade möjligheter till kroppsvisitation av personer som förhörs i polisens lokaler innebär att ett undantag görs från de grundläggande mänskliga rättigheter som anförts ovan. Enligt lagförslaget skulle kroppsvisitation av person som förhörs kunna ske helt utan att någon misstanke om brott föreligger. En sådan ordning skiljer sig markant ifrån nu gällande rättsliga möjligheter till kroppsvisitation. Endast det faktum att någon kallas till förhör skulle enligt förslaget räcka för att ge staten rätt att kränka den personens rätt till privatliv. Vi finner att utredningen misslyckas med att etablera ett sådant klart och väldefinierat samhälleligt behov som krävs för att motivera ett så betydande intrång i någons grundläggande fri- och rättigheter.

Utredningen konstaterar själv bland annat att:

”Enligt vad som kommit oss till del i utredningen finns endast ett fåtal exempel på att frånvaron av en möjlighet till kroppsvisitation har lett till en konkret risk för skada. De fall som lyfts fram av Polismyndigheten i form av incidentrapporter har avsett situationer där en person självmant uppsökt en polisstation, och har alltså inte handlat om personer som har kallats till förhör.”
(sid. 51 i utredningen)

Utöver detta anför utredningen som skäl för lagförslaget att vapenlagstiftningen skärpts under de senaste åren. Vidare anför uppgifter om att det vid några enstaka tillfällen har hänt att polisen i efterhand har förstått att en person som förhörs har varit beväpnad. Utredningen anför också två incidenter då psykiskt sjuka personer varit våldsamma på polisstationer. Därutöver anför tre explosioner vid eller i närheten av polisstationer under åren 2017 och 2018.

Sammantaget gör vi bedömningen att dessa skäl inte når upp till de starka krav på ett klart och väldefinierat behov som är en förutsättning för undantag från en grundläggande fri- och rättighet.

Tillämpningen riskerar att vara godtycklig eller riktas mot redan utsatta grupper

Utredningen anför i sin författningskommentar den tolkning som rekvisiten i den föreslagna bestämmelsen bör få. Till att börja med betonar utredningen den avgörande skillnad som är avsedd i förhållande till den nu gällande bestämmelsen om kroppsvisitation i Rättegångsbalken 28 kap. 11§, nämligen att:

”[Det] krävs dock inte att det finns anledning att anta att ett visst brott har begåtts eller att någon skäligen kan misstänkas för brottet för att kroppsvisitation ska få ske.” (sid. 72)

Den föreslagna bestämmelsen är alltså avsedd att tillämpas också när personen som kroppsvisiteras inte är misstänkt för någon konkret lagöverträdelse överhuvudtaget.

Istället menar utredningen att tolkningen av bestämmelsen ska utgå ifrån det man kallar ”nödvändiga säkerhetsskäl”:

”Det bör därför krävas att kroppsvisitation av säkerhetsskäl är nödvändigt för att söka efter vapen eller andra farliga föremål. Genom detta rekvisit klargörs att kroppsvisitation inte får ske rutinmässigt utan att det krävs en prövning i det enskilda fallet om en kroppsvisitation är nödvändig eller inte. En sådan bedömning kan grunda sig på bland annat förhörspersonens tidigare brottslighet och kännedom om tidigare aggressivt uppträdande.” (s. 62. Vår understrykning.)

Utredningen anser alltså att tillämpningen av bestämmelsen, och därmed intrånget i den enskildes grundläggande fri- och rättigheter, ska ske utifrån vad som hos polismyndigheten är känt om förhörspersonens liv, leverne och personliga förhållanden. Denna syn på den enskilde som identifierad med sin bakgrund finns också att spåra i språkbruket på flera ställen i utredningen:

”*de kriminella i Malmö*” (s. 49. Vår kursivering.), ”finns bland de som förhörs i Polismyndighetens lokaler personer som har *anknytning till kriminella grupperingar*” (s. 52. Vår kursivering.), ”personer med kopplingar till *kriminella grupperingar*” (s. 55. Vår kursivering.)

Vi anser att sådana kategoriseringar för det första saknar tillräcklig rättslig stringens. Det är helt enkelt oklart vad som avses med att vara ”kriminell”. För det andra riskerar sådana kategoriseringar att baseras på föreställningar om vad det innebär att t.ex. tillhöra en viss etnisk, religiös eller politisk grupp, att tillhöra dem som bor inom en viss stadsdel eller att vara bekant med personer som dömts för brott. Vi anser således att det finns en överhängande risk att tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen i första hand kommer att drabba personer som tillhör redan utsatta eller marginaliserade grupper i samhället. En sådan snedvriden tillämpning är i sig själv oacceptabel av likabehandlingsskäl. Dessutom riskerar den att ytterligare förstärka tendensen att vittnen undviker att lämna uppgifter till polisen under förundersökningar av grova brott.

Sammantaget avstyrker vi denna del av utredningens förslag i dess helhet.

Enligt delegation

Ulrika Andersson

Sverker Jönsson